

Mikszáth Kálmán

Húsvét

Gyakran hallani tél végén, mikor az asztagoknak csak egy csekély maradéka barnállik már a portákon, az öreguraktól a panaszt: „Árpád apánk is hibát követett el, hogy ide tett le bennünket, ahol ilyen bolond hosszú a tél, hogy nem lehet a végét kivárni. Bizony, nem törte volna el a lábát (már tudniillik Áprád apánk), ha egy kicsit odább megy dél felé.”

De hát ez csak afféle üres zsörtölődés, jó az unalom-ellen, és nem egyéb, mint a tavasz után való türelmetlen vágyakozás, amit a falusi kisgyerekek, miután az anyjuk déltájban kiereszti velök egy-egy órára a szobában növekedő apró libákat, ezzel a dallal fejeznek ki:

Süss ki nap a kert alatt,
A libáink elfagynak.

Bezzeg, ha aztán ezek az öregurak nyár végén, mikor az Isten már megadta a termést, meg a hozzávaló zsidót is, aki megvette, elutaznak egy kicsit dél felé, örült meleg klímába, s látják ott a föld produktumait: a fügéket és narancsokat, hálás szívvel gondolnak Árpádra, hogy őkegyelme mégis alighanem jól kereste ki a nekünk való helyet.

Mert még a túl hosszú télnek is megvan a maga jó oldala. Egy az, sokáig pihen az anyaföld, s az bizonyosan csak jó neki. Más az, hogy a tavasznak valami sajtyszerű édessége van. Oly régen melengettük magunkat a napfényen, hogy egészen újnak, csodálatosnak látszik, s bizsergésbe hozza a vérünket. Csupán ezzel az egy érzéssel dúsan kárpótolva van a hosszú tél minden viszontagsága. Több nekünk a tavasz – mint ama másik három testvére. Ez a szívesen látott vendég, nem a többi. Pedig a tavasz nekünk nem hoz semmit, csak néhány virágot. A többi testvérei jönnek kincsekkel megrakodva, és mégiscsak őt várjuk, a tavaszt, az ő üde, langyos leheletével. Nem marad köztünk sokáig, alig néhány nap, elszalad észrevétlen. Talán éppen azért olyan becses, hogy még az életünket is aszerint számíttjuk: „élt húsz tavaszt” vagy „harminc tavaszt”.

Télapó, a gonosz Télapó, mikor már elment, visszaka- csingat, és mintha itt felejtett volna valamit, visszaté- ret hol egy napra, hol egy hétre. Sőt, amikor igazán el- megy is, itt hagyja még három legényét: a Pongrácot, Szer- vácot, Bonifácot, akik neki dolgoznak. Egyrészt Télapó mi-

att, mert még mindig ott lebzsel, másrészt a Nyár miatt, amely egyszer csak minden bevezetés nélkül, mintegy erőszakkal betoppan, rövid és bizonytalan a magyarországi ta- vasz uralma. Talán azért olyan dédelgetett, hogy minden lépte úgyszólván ünnepet jelent. A poéták öntik hozzá a verseket, a verebek is összegyűlnek a kopasz, száraz fa- gallyakra, és óriási csiripelést visznek végbe. A gazdag emberek elibe utaznak, ki Abbáziába, ki a Riviéráig. Ő

maga jön aztán diadalmasan, előreeresztve hírnökeit. Az ibolya tűnik fel először Budapest utcá- in. De ez még nem igazi. Nagyvá- rosi svindli az egész. A kis ibolyá- kat nem a napfény melengető he- ve nevelte, hanem a fűtött üveg- házak melege. A tavasz igazi elő- hírnöke a barka, amit virágvasár- nap megszentelni visznek a né- pek a kis falusi templomokba. Ez az igazi, ez a kedves. Még nem virág – csak valami átmenetszerű a virághoz.

Mikszáth Kálmán

Virágvasárnap megszentelik a barkákat, és akkor már itt van a tavasz, akinek még hét egész napja van húsvétig. A nagyhét. Azért is nagy, mert a szent legendában, mely ezt a világot átöleli, egy hét alatt fog- nak bekövetkezni a legnagyobb

események. Krisztus urunk meghal nagypénteken, és föltámad húsvétvasárnapon. És azért is nagyhét, mert a beérkezett tavasz egy hét alatt végzi a titáni munkát, hogy minden fát, cserjét bejár és fölébreszt és megfa- kaszt, az anyaföldet megmelegíti, és ráparancsol a fű- vekre és növényekre, hogy jelenjenek meg. S főséges, néma szózatára mind, mind kijönnek.

S minden csak falun szép, csak ott szép. A nagy házakat alig veszi észre a tavasz és a húsvét, de a kis falusi háza- kat föléesíti. Az „isten tehénkéi” (katicabogárkák) előmász- nak a rögök alól, és sütkéreznek a napfényben, a bárá- nyok vígan szökdelenek az udvaron, a kis libuskák először mennek be a patakba, mert a víz átmelegedett már kissé.

Természet és ember egy most. A természet is, az em- ber is a nagy eseményhez készül: a szent reggelhez, ami- kor a harsonák hirdetik: „Alleluja, az Isten fia föltámadott!”

Mennyi idilli öröm sarjadzik most abból a tisztelet- ből azokra a szegény falusi emberekre! Már az is mutat- ja, hogy ez a tisztelet csak egy Istennek szólhat, hogy olyan gyorsan háramlik az emberekre.

Nagyszombaton már sűrög-forog az egész háznép, fűtik a kemencét, mert kalácssütés van, a gazda a bárányt nyúzza odakünn, mert báránypecsenye lesz hol- nap, a legényfiú az ólomputykéket keresi össze öreg

Százötven éve, 1847. január 16-án született Mikszáth Kál- mán Szklabonyán (ma Szlovákia) – és kilencvenöt éve, 1902. húsvétjára írta itt közölt tárcáját. (1910. május 16-án hunyt el; „A fekete város” című regényének könyv formában való megjelenését már nem érte meg.)

mellényekről, mert a húgai *ólomöntésre készülnek* estére. Az ólomöntelék mutatja majd meg bizonyosra, hogy kicsodák, micsodák lesznek a jövődöbelijeik. Maguk a lányok mással vannak elfoglalva. A tűzhelyen a legkormosabb rottyogó bögrében *börzsöny* fő, abban festik meg pirosra a tojásokat, melyekre a rektor uram csodálatos pelikánokat, szíveket és rózsákat tud a penicilusával kiharcolni. Azokat aztán húsvét másodnapján azok a legények kapják meg, akik meglocsolják a hajadonokat. Persze, rektor uram el-elhibáz egyet-egyét, a másikon pedig valóságosan remekel. Világos tehát ezekből, hogy nagy különbség leszen abból, melyik legény kapja az elhibázott tojást, melyik a szebbet, és melyik a legszebbet. Tanács folyik erről majd a két leány között nagy susogással és nagy pirulások mellett.

Hiszen nagy igazságtalanság, hogy amiért *azok a „cudarok”* idejönnek és megöntik őket, nemhogy seprűt fognarájok az anyámasszony, de a pálinka mellé még a piros tojás is kijár nekik. Szepegnek is a lányok ettől a naptól, kivált, akik az idei farsangon léptek eladó sorba; de azért azt se szeretnék, ha elmaradna, mert hát Krisztus urunk végre is többet szenvedett, és a hideg víznel is nagyobb lenne a szégyen, ha nem nézne feléjük senki.

A régebbi időkben egy kicsit brutális volt a húsvéti öntözködés: duhaj legények megfogták a leányt, a kúthoz cipelték, és egy-egy vödör vízzel öntötték le a leányt, néha aztán úgy került, hogy nem lakodalom lett a locsolási csintalankodás fejlődménye, mint igen sok esetben, hanem *temetés*. A leány tüdőgyulladást vagy egyéb betegséget kapott és belehalt. Sok népdal és régi rege jön elő erről a falusi fonókban.

Most már okosabbak a falusiak, no meg a fehérség is gyengébb lett, most már finomabb a húsvéti locsolás, a vödörből már csak bögre lett, mert minden összezsugorodik e világon, csak éppen az *adó nő* évről évre nagyobbra.

Most már úgy van berendezve minden, hogy ruhában, leányban nagy kár ne történjék. Az Erzi meg a Vica a *legócskább szoknyáját* ölti fel húsvét másodnapján reggel, hanem azért úgy van az kiszelve, hogy mégis szép legyen, mikor végigöntve a testükhöz tapad. A varkocsukba se fonják be a drága selyempántlikát, amiben majd a templomban mutatkoznak, de azért szépen megfésülük a hajukat, hogy sokat mutasson vizesen, az ingvállból se veszik éppen az újat, de nem is a durvát, hanem a gyolcsosat, amin átütődik nemcsak az idomok formája, hanem az ingerlő testnek a színe is. Hiszen éppen *emiatt a szemle miatt* jönnek a legények – hát had kábuljon a szemük.

Az anyámasszony is ügyel a dologra, és sok raffinériával kormányozza az egész locsolási jelenetet. Rendesen kinn van a pitvarban, mikor a legények jönnek, többnyire párosával, ahol két vagy több leány van, s ráköszöntik a szerencsés jó reggelt:

– Hozott Isten, fiaim, mi járatban vagytok?

– Tudjuk, hogy kegyelmeteknél két virágszál van, hát eljöttünk őket megöntözni, hogy el ne hervadjanak!

– Miféle virágról beszéltek? Nincs énnálam egy fia se, hacsak nem az, amelyik az imádságos könyvembe van beprésvélve.

– Nem az, nem az – rázzák a fejüket nevetve a legények. – Vicának hívják az egyiket. Erzsinek a másikat.

– Úgy ni? Hát őket akarjátok megönteni?

– Adja elő őket, nénémasszony.

– Abból semmi sem lesz. Gyertek be ti a szobába.

A legények kötözködnek, a leányok kiadatását kérik, de az öreg sárkány nem enged, mondván:

– Hol hallottatok olyan bolondot, hogy a virág menjen az öntöző kertészlegény után? A kertészlegény keresse fel a virágot. Hanem a nagy kancsókat se engedem. Itt vannak a saját kis bögréink, ám azokból locsoljátok meg.

Az előre elkészített bögrékben *langyos víz* van, mely meg nem árt a hajadonoknak, kik nagy szívdobogva mindenféle szögletekbe bujkálva, várják már odabent az elmaradhatatlan szerencsét.

A legények belépnek a küszöbön, mire felhangzanak odabent a *kétségbeesett visítások*, melyekből persze kiérzik a vidám, tréfás zamat is. A leányokat nehéz előkeresni szuszékok, nyoszolyák mellől, s nem ritkán maguknak a családtagoknak kell őket lefogni, hogy a legény becsületesen leönthesse.

Az így meglocsolott virágok aztán duzzognak, átkozódnak, és mindenfélével fenyegetik a leányt, sírva is fakadnak, de a könnyek alatt a mosoly játszik a szemekben, s az előre elkészített tojásokat a szokáshoz képest mégiscsak kiosztják – jutalmul a meglocsolásért. Igaz, hogy néha érdemes is, mert rendszeren a locsoló legények közül kerül ki az *a bizonyos*, majd a jövő farsangon – aki a meglocsolott virágot átülteti a saját cserepébe.

A mit az idősebbeknél láttak, azt a gyerekek is folytatják egész nap. Egész *járatok* indulnak meg a falukban. Apró *fiúk* kis bögrékkel. Húsvét keddjén aztán a *kisleányok* mennek őket visszaönteni, s ami piros tojást összeszereztek tegnap, azt ma megint visszaosztják a lányok között, s ez mind hivatalos, ünnepélyes komolysággal megy délelőtt, de délután itt-ott, mint minden szabadság, ez is a szertelenségbe fajul el. Öntöznek boldogot-boldogtalant, még az útonjárókat is, s csak úgy zeng az egész falu a nagy viháncolástól, pajkosságtól, míg végre a mozgalmas nap alkonyán megkondul az esteli harangszó ünnepélyesen, mélán, s lassan-lassan elcsendesedik a falu.

Fönséges csönd és mozdulatlanság ül az egész tájékon. Pedig micsoda lázas munka folyik *odalent a föld alatt!* Hogy sietnek a milliárd és milliárd fűvek az ő rejtélyes, csodálatos útjaikon, hogy fúrják magukat kifelé... Mindenki boldog és megelégedett, csak két színes lepke, mely könnyed gyöngyház szárnyait édesdeden mártogatta délután a napsugárban, fog el most a kfnos nyugtalanság az éji szállás miatt.

Keresik, keresik nagy keringve, hol találhatnak egy falevelet vagy virágot, ahol alhatnának. De még levél sincsen, de még virág sincsen.

Érzik, hogy korán születtek. S összetett szárnyakkal tapadnak oda egy sivár, üres, fekete fakéreghez.